

РЕЧНИК НОВИЈИХ АНГЛИЦИЗАМА*

Tvrtko Prčić, Jasmina Dražić, Mira Milić i saradnici: SRPSKI REČNIK NOVIJIH ANGLICIZAMA. Prvo, elektronsko, izdanje. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2021, 641 str.

У издању Филозофског факултета у Новом Саду, недавно се појавио електронски¹ *Srpski rečnik novijih anglicizama* (SRNA), који потписује група аутора² на челу са проф. др Твртком Прћићем. Израда публикације започела је 2018. године у оквиру пројеката „Језици и културе у времену и простору” и „Стандардни српски језик: синтаксичка, семантичка и прагматичка истраживања”, чији је носилац Филозофски факултет. Зачетник овог лексикографског подухвата је проф. др Вера Васић, а рецензирали су га проф. др Ранко Бугарски, проф. др Биљана Мишић Илић и проф. др Рајна Драгићевић.

Структурно гледано, самом *Речнику* (стр. 43–641) претходе „Уводна реч” ауторског тима SRNA (стр. 9–16) и „Водич кроз *Речник*” (стр. 17–26), са додацима „Тематске области у *Речнику*” (стр. 27–29), „Консултовани речници и други речници” (стр. 31–33) и „Додатна литература” (стр. 35–39). Додатну специфичност представља листа скраћеница и симбола у дну сваке странице, чиме се метајезик лексикографске дефиниције прилагођава и најширим групама корисника, што је посебно значајно имајући у виду да обрађена лексика обухвата готово све области привреде, политике, науке, образовања, културе, спорта и забаве. Како сазнајемо у уводу, SRNA је замишљена као наставак публикације *Du yu speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama*, скраћено RNA (Васић, Прћић, Нејгебауер 2001, 2011, 2018). Тачно две деценије након објављивања првог издања ове речника, развој тзв. англосрпског, хибридне мешавине српског и енглеског језика, напредује неслућеном брзином. Штавише, готово да нема језика и народа који се не суочава са сличним изазовима, почев од оних с мањим

* Овај текст финансирао је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору број 451-03-9/2021-14 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

¹ Доступно на: <<https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2021/978-86-6065-636-2>>.

² Твртко Прћић, Јасмина Дражић, Мира Милић, Милан Ајџановић, Соња Филиповић Ковачевић, Олга Панић Кавгић и Страхинја Степанов.

бројем говорника, до француског (уп. *franglais / Franglish*), шпанског (уп. *españolés / Spanglish*), португалског (уп. *portuglês / Portuglish*), немачког (уп. *Denglisch / Germish*) и других широко распрострањених светских језика. У англофоној литератури забележено је мноштво термилолошких решења, од којих у новије време највећу учесталост бележи кованица *lishes*, добијена аферезом другог дела синтагме *World Englishes* (Ламберт 2018: 2).

Аутори SRNA запажају да је тзв. англосрпска лексика преправила скоро све области јавне, личне и пословне комуникације, што је последица превласти енглеског као општег језика споразумевања на планетарном нивоу (енгл. *English as a lingua franca*), (англо)глобализације, убрзаног развоја информационих технологија, али и вишегодишње небриге о сопственом језику и језичкој култури. Под утицајем тектонских промена, долази до све чешћег потискивања домаћих речи и њихове замене енглеским позајмљеницама. О успону овог 'језика' посебно сведочи податак да је у склопу првог издања RNA обрађено око 950 речничких одредница, док је у SRNA тај број знатно већи – око 4500. Потоњи наслов преузео је око петину грађе из RNA, коју аутори убрајају у 'раније новије англицизме', на супрот 'скоријим новијим англицизмима', забележеним током прве две деценије XX века (стр. 10–11). Будући да се лексичке иновације овог типа најпре испољавају у различитим видовима комуникације посредством интернета (друштвене мреже, блогови, форуми, портали и сл.), грађа за речник ексцерпирана је из тематски разнообразних онлајн текстова (друштво, привреда, наука, информатика, популарна култура, забава, туризам, спорт итд.). Основни критеријум за одабир 'скоријих новијих англицизма' јесте макар делимична интеграција у општи лексички слој српског језика. У инвентар новијих англицизама ушле су и речи које су у српски ушле из енглеског као језика посредника (уп. лат. *acquisitio*, фр. *acquisition*, енгл. *acquisition*, срп. *akvizicija*). Такође, изостављени су термини везани за уже научне и стручне области, као и речи које спадају у категорију властитих имена (називи производа, софтвера и већине веб-сајтова). Један од изузетака од овог правила јесу називи познатих друштвених мрежа (*Fejsbuk*, *Instagram*, *Tviter* и одговарајуће изведенице), који су постали саставни део свакодневне комуникације. Такође, у уводним речима сазнајемо да је основни циљ израде овог речника да „doprinese poboljšavanju znanja valjanog srpskog jezika – u konkretnom slučaju, znanja koje se tiče osmišljene upotrebe novijih anglicizama u svakodnevnoj jezičkoj praksi” (стр. 14). Наиме, под утицајем англосрпског хибрида неретко долази до озбиљнијих одступања од стандарднојезичке норме, што изискује осмишљавање и доследну примену решења којима би се спречило или, у најмању руку, ублажило даље урушавање језичке културе нашег народа. У тој намери, аутори речни-

ка одлучили су се за поједностављен, али изразито прегледан и исцрпан приказ лексикографског портрета новијих англицизама у српском језику, чиме су омогућили свим потенцијалним корисницима да из њега извуку податке о изговору, правопису, значењима и подзначењима, творбеним обрасцима, устаљеним спојевима, те исходишним енглеским облицима. Премда је метајезик лексикографске дефиниције у овом речнику прилагођен потребама шире публике, у њему се налазе сви релевантни подаци који су иначе део микроструктуре описних речника општег типа. У том смислу, од посебног значаја је листа скраћеница и симбола у дну сваке стране речника. Одабиром таквог решења, показано је да се, уз адекватан увод и упутства за употребу, речнички чланци могу прилагодити свим потенцијалним корисницима, укључујући и оне без напреднијих филолошких компетенција.

Темељни елементи типичног речничког чланка укључују главну одредницу (нпр. *ban*) и пододреднице, које су део истог деривационог гнезда (нпр. *banovati*; *banovan*, *-a*, *-o*; *banovanje*). Редослед навођења је абecedни, а пуну лексикографску обраду добијају само главне одреднице. За пододреднице углавном се наводе основни метаподаци (правописни облик у српском језику, граматика, изговор, примери), имајући у виду да оне деле изворне облике, значењске и употребне вредности с главним одредницама, из којих се изводе путем различитих творбених образаца (префиксација, суфиксација, префиксално-суфиксална творба, слагање, конверзија, скраћивање и сл.). Структура речничког чланка обухвата следеће рубрике: правопис, граматiku, изговор, неприхватљиво написане или изговорене облике, изворне облике у енглеском језику, значења и подзначења, примере, устаљене спојеве речи (колокације) и унакрсна упућивања. У погледу правописних решења, овај речник у потпуности је усклађен с важећим *Правописом српскога језика* (Пешикан, Јерковић и Пижурица 2019), при чему се свака одредница доследно транскрибује на оба писма (уп. *mejkap* / *mejkap* и *šimer* / *шимер*), искључујући тиме употребу изворног или неког прелазног правописног облика (уп. *make-up* и *shimmer*). Аутори су сагласни да правописна и говорна норма изворног језика не би требало да врше утицај на писање и изговор англицизама у српском језику. На пример, полилексемске јединице чије се значење доживљава као јединствено пишу се састављено у српској реплици, без обзира на енглеске моделе (уп. енгл. *main stage*, *New Age* и срп. *мејнстејџ*, *њуеџџ*). Уз неколико изузетака (нпр. фразне именице структурног типа придев + именица, уп. *solar panel* и *solarni panel*), остали вишелексемски англицизми пишу се непрекинуто – као сложенице или полусложенице. Такође, поред слободних морфема, у SRNA су индексирани и везани морфеме (нпр. префикс *re-*). Следећи препоруке *Нормативне граматике српског језика* (Пипер и Клајн 2017), у

речник се уносе стандардни граматички метаподаци који су иначе део микроструктуре општих описних речника. Морфолошки уобичајене именице наводе се у облику номинатива једнине, након чега следи наставак за генитив једнине, с тим да се додатно бележе облици номинатива и датива множине ако постоји нека специфичност у деклинацији, попут (одступања од) гласовних промена: 'siterka, -e (Dsg. -ki)'. Такође, уз сваку именицу даје се и ознака рода, а иза непроменљивих именица или придева јавља се скраћеница *indekl*: 'njud prid indekl' (нпр. *njud šminka*). Слично, променљиви придеви индексирају се у облику номинатива једнине мушког рода неодређеног или одређеног вида, а прате их наставци за женски и средњи род једнине: 'čirovan, -a, -o'. Такође, уколико се нека именица јавља у придевској (детерминативној) служби, то је назначено скраћеницом — *det* (нпр. 'slobodarski boho duh'). Глаголске лексеме се доследно наводе у облику инфинитива и с наставком за прво лице једнине презента, уз додатне податке о глаголском роду (транзитивни, интранзитивни, рефлексивни) и виду (перфективни, имперфективни): 'odblokirati, -iram pf, tr'.

Решења примењена приликом одређивања изговора у начелу прате принципе стандардне акцентуације српског језика. Будући да значајан део одредница још увек није прошао кроз све фазе фонолошке и акценатске адаптације у српском језику, њихова прозодијска обележја приказују се упрошћено, и то навођењем основних дистинктивних својстава, као што су квантитет самогласника (дуг или кратак) и интензитет (наглашен или ненаглашен). У складу с тиме, у овом речнику не примењује се класични начин бележења акцената, већ се прибегава једноставнијем решењу, прихватљивом и за кориснике без филолошког образовања. Наглашени дуги слогови бележе се симболима A E I O U, а кратки симболима a e i o u. Када је реч о ненаглашеним слоговима, дуги су обележени самогласничким симболима A E I O U, док су кратки без посебних обележја (уп. /definitivno/, /duAlan/, /njUEjdž/, /skEjt-park/). Поред исправних писаних и изговорених облика новијих англицизама у српском језику, у оквиру посебне рубрике наводе се и неприхватљиви облици, обележени емотиконом ☹ (уп. ☹ HIGHLIGHTER, ☹ MAKE-UP, ☹ MIX). Како често долази до дословног, а неретко и неправилног преузимања писаног енглеског облика, у угластим заградама дају се изворни облици (и евентуалне варијанте) за сваку одредницу и поједине пододреднице. Такође, за скраћенице, попут акронима, пружају се пуни изворни облици (нпр. ECTS [...] [engl. ECTS, од E(uropean) C(redit) T(ransfer) S(ystem)]). Слично, код англицизама који нису настали примарном, већ секундарном или терцијарном (псеудо)адаптацијом, истичу се елементи енглеских речи од којих се облик изводи у српском језику (нпр. глагол *zbindžovati* од именичко-глаголске колокације *binge-watch*).

Након граматичких података, правописних и изговорених облика, укључујући и неприхватљива решења у српском и изворне енглеске облике, даје се значење одреднице, а по потреби и пододреднице. Уколико се у структури неке лексеме уочава полисемична структура, свако значење дефинише се под засебним бројем, а испред дефиниције малим верзалом даје се кључна реч, која упућује на хипероним или основни контекст употребе дате значењске реализације (нпр. 'kaver, a m /kaver/; ☹ COVER [...] 1 МЕЛОДИЈА [...]; 2 МАГАЗИН [...] 3 ИНТЕРНЕТ [...]'). Значења и подзначења дефинишу се описно, а често и путем синонима, који су уобичајени или предложени српски еквиваленти датог англицизма (уп. 'lajfkouč [...] 1 OSOVA instruktor, trener ili savetnik koji podučava klijente kako da ostvare svoje lične, društvene i poslovne ciljeve u životu [...] = životni instruktor, = životni trener, = životni savetnik'). Примарна и секундарна значења илуструју се аутентичним примерима из корпуса, при чему се неприхватљиви правописни облици означавају симболом >[...]< (уп. „Specijalna gošća večeri bila je Suzi, >cover< star aprilske naslovnice *Elle* magazina”). У структури речничких чланака појединих главних одредница и пододредница бележе се и колокације, односно устаљени лексички спојеви потврђени у корпусној грађи (нпр. *mejkap kolekcija*, *mejkap rutina*). Такође, SRNA се служи системом путница, које сугеришу да се одређени облик, најчешће написан у изворном енглеском или неком хибридном српско-енглеском облику, детаљно обрађује на другом месту у речнику (уп. ☹ EYELINER ⇒ ајлајнер, ☹ UNFOLLOWati ⇒ анофовати).

*

Имајући у виду велику заступљеност лексике из енглеског језика у свим областима приватне и пословне комуникације, објављивање овог обимног лексикографског подухвата вишеструко може допринети развоју и унапређењу опште језичке културе, исправљању типичних грешака у говору и писању, али и заштити српског језика од сувишне и неоправдане употребе англицизама, нарочито у контекстима у којима се исти појам може изразити устаљеном домаћом речју или изразом. Како је већ истакнуто, преузимање лексичког фонда из енглеског језика у зору XXI века одвија се несметано и стихијски на свим меридијанима и паралелама. Од древних времена до данас, речи су одувек путовале и прилагођавале се гласовним и морфолошким особеностима језика примаоца, развијајући у њему иста, сродна или потпуно нова значења. Међутим, под утицајем глобализације, медија и интернета, изнедровање бројних хибрида енглеског језика одвија се муњевитом брзином, неретко доводећи до озбиљније 'контаминације' језика примаоца. Иако је немогуће зауставити овај процес, његове последице могу се ипак значајно ублажити, и то дугорочном, доследном и си-

стематском применио решења која ће истовремено погодовати унапређењу језичке културе матерњег језика, али и познавања енглеског језика као страног. Одабиром савременог, практичног и пријемчивог приступа у осликавању портрета енглеских позајмљеница, аутори *Srpskog rečnika novijih anglicizama* сачинили су дело које ће несумњиво помоћи у тој намери. Одговоре на бројна питања и недоумице у њему могу пронаћи све узрасне групе, без обзира на образовање или ниво владања енглеским језиком. На послетку, ово узорно остварење савремене српске лексикографије даје иновативне предлоге за решавање статуса и начина лексикографске обраде страних речи које још увек нису прошле кроз све фазе адаптације у српском језику, укључујући и осетљива питања њиховог односа према стандарднојезичкој норми.

ЛИТЕРАТУРА

- Васић, Прћић и Нејгебауер 2001: Vera Vasić, Tvrtko Prčić i Gordana Nejgebauer, *Du you speak anlgosrpski? Rečnik novijih anglicizama*, Novi Sad: Zmaj.
- Ламберт 2018: James Lambert, „A multitude of „lishes”. The nomenclature of hybridity”, *English World-Wide*, 39/1, Amsterdam – Philadelphia, pp. 1–33. <doi.org/10.1075/eww.00001.lam>.
- Пешикан, Јерковић и Пижурица 2019: Митар Пешикан, Јован Јерковић и Мато Пижурица, *Правопис српскога језика*, 3., измењено и допуњено издање, Нови Сад: Матица српска.
- Пипер и Клајн 2017: Предраг Пипер и Иван Клајн, *Нормативна граматика српског језика*, 2., измењено и допуњено издање, Нови Сад: Матица српска.

*Анђела Васиљевић***

** andjela.vasiljevic.ue@gmail.com.